

ליזוי רוחני למשפחות המתמודדות עם אובדן פתאומי ושכול

אלן מילשטיין חיה רוזנפלד שירלי רזניצקי

המחקר הוזמן על ידי ג'וינט ישראל-אשלים ומומן בסיועה

עריכת לשון: רויטל אביב מתוק
תרגום לאנגלית (תקציר ותמצית מנהלים): אוולין איבל
עיצוב גרפי: אפרת ספיקר

מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | חשוון תשפ"א | אוקטובר 2020

עוד פרסומים של המכון בנושא

רזניצקי, ש. ובנטור, נ. (2014). תכנית ניסיונית לשילוב מלווים רוחניים בבתי אבות בישראל – מחקר הערכה. דמ-655-14
בנטור, נ. ורזניצקי, ש. (2009). תמיכה רוחנית בישראל. דמ-530-09

את הפרסומים אפשר להוריד ללא תשלום מאתר המכון: brookdale.jdc.org.il

רקע

ליווי רוחני נועד להציע ליווי, נוכחות והקשבה לאנשים במצבי משבר ומצוקה, תוך התייחסות למשאבים הרוחניים שלהם. זהו תחום מקצועי חדש יחסית בישראל, והוא הוצע עד כה בעיקר לאנשים במצבי סוף החיים (אנשים עם מחלות חשוכות מרפא), לחולים בבתי חולים ולזקנים בבתי אבות ומרכזי יום. בין השנים 2012-2015 ערך ג'וינט ישראל-אשלים (להלן: אשלים) יחד עם נציגי ממשלה בכירים ממשרד החינוך, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים (להלן: משרד הרווחה) ומשרדי ממשלה נוספים, תהליך פיתוח ולמידה של נושא הליווי הרוחני לצורך שזירתו בעבודה עם אוכלוסיות היעד של אשלים. מן התהליך עלה הצורך של תחום אובדן ושכול במשרד הרווחה למצוא מענים חדשים שיסייעו למשפחות המתמודדות עם אובדן פתאומי ושכול ויתמכו בהן. בעקבות זאת פיתחו משרד הרווחה ואשלים את התוכנית "מקום לנשימה" (להלן: התוכנית), שפעלה בשנים 2016-2019. מטרת התוכנית הייתה לסייע לבני משפחה המתמודדים עם אובדן פתאומי ושכול בנסיבות של תאונות דרכים, התאבדויות ורצח באמצעות התפיסה והכלים של ליווי רוחני. המענה הוצע לבני המשפחה במרכזי סיוע הפועלים מטעם משרד הרווחה, והוא הופעל על ידי מרכז אלה ועמותת "בשביל החיים".

אשלים ומשרד הרווחה פנו למכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל כדי שיעריך את התוכנית. ההערכה בוצעה בין השנים 2016-2019.

מטרות המחקר

המחקר נועד לבחון את תרומת הליווי הרוחני לבני המשפחה האבלים וכן ללוות את הטמעת התוכנית במרכזי הסיוע.

שיטת המחקר

במחקר נעשה שימוש בשיטות מחקר מעורבות. אלה כללו איסוף נתונים כמותיים באמצעות שאלון 'מיתרים' להערכת מצב האדם המתמודד עם אובדן פתאומי ושכול שפותח עבור המחקר והועבר לבני המשפחה המתמודדים עם אובדן פתאומי בתחילת תהליך הליווי הרוחני ובסיומו, וביצוע ראיונות איכותניים עם מקבלי הליווי הרוחני, עם המלווים הרוחניים, עם עובדות סוציאליות במרכזי הסיוע ועם אנשי מקצוע נוספים.

ממצאים עיקריים

ממצאי המחקר האיכותניים והכמותיים מעידים על תרומתו הרבה של הליווי הרוחני לבני המשפחה האבלים. המלווה הרוחני שואף 'להיות עם האדם באשר הוא שם' ולהעניק לגיטימציה מלאה לצורכיהם האישיים של בני המשפחה, לרבות הצורך לשתף בחוויית האובדן הקשה. ממצאי המחקר מעידים כי על אף שאין מטרות טיפול הממוקדות בתפקוד, בני המשפחה העידו כי בעקבות תהליך הליווי הרוחני הם שינו את התנהגותם במגוון תחומי חיים, ובהם זוגיות והורות. שינוי זה השפיע על התנהלות המשפחה והוא בא לביטוי באווירה הכללית בבית. גם ממצאי שאלון 'מיתרים' להערכת מצב האדם מעידים על שיפור במצבם של בני המשפחה.

הראיונות נערכו במהלך שלוש וחצי שנות פעילות התוכנית, והם מלמדים על היכרות הולכת וגדלה עם תחום הליווי הרוחני ועל שינוי ניכר ביחסן של העובדות הסוציאליות במרכזי הסיוע וכן של אנשי מקצוע נוספים בתחום אובדן פתאומי ושכול כלפיו. ימי החשיפה והלמידה, ההדרכה המקצועית הצמודה שניתנה למלווים הרוחניים ובייחוד ההיכרות והקשר האישי בינם ובין העובדות הסוציאליות במרכזי הסיוע תרמו להטמעה הדרגתית של הליווי הרוחני והגדילו משמעותית את מספר ההפניות אליו.

המלצות

כדי להמשיך בהפיכת השירות לחלק בלתי נפרד מסל המענים המוצע לבני המשפחה האבלים במסגרת מרכזי הסיוע, מומלץ להמשיך לחשוף את התחום בפני העובדות הסוציאליות במרכזי הסיוע, לחזק את הקשרים האישיים והמקצועיים בינן ובין המלווים הרוחניים, להעמיק ולהבנות את המנגנונים לניהול הקשר השוטף, לפתח את הרכיב הקבוצתי וכן להמשיך בפריסת התוכנית לכל האוכלוסיות ובכל האזורים בארץ.

כמו כן, חשוב להמשיך בהטמעת הליווי הרוחני הניתן על ידי מלווים רוחניים מוסמכים לאוכלוסיות ולתחומי שירות רלוונטיים נוספים, כמו טראומה, אלימות במשפחה, ילדים ונוער בסיכון ועוד.

תמצית מנהלים

רקע

תחום אובדן ושכול בשירות לרווחת הפרט והמשפחה שבמשרד הרווחה הוקם בשנת 2009 במטרה לתמוך בבני משפחה שאיבדו את יקיריהם עקב רצח, תאונת דרכים או התאבדות ולסייע להם. הסיוע והתמיכה ניתנו ב-12 מרכזים לאובדן פתאומי ושכול במתכונת של מרכזים נושאים-אזוריים, בתחילה באופן נפרד לפי סוגי האובדן והחל משנת 2017 באופן מרוכז לשלושת סוגי האובדן. במסגרת זו רכזת אזורית ליוותה את המשפחות וניתנה להן אפשרות בחירה במגוון טיפולים כגון טיפול פסיכולוגי, טיפול באומנות ועוד.

ליווי רוחני הוא התערבות הממוקדת באדם ומסייעת לו לזהות בקרבו את משאביו הרוחניים ולחזק אותם, כך שיוכלו להיות בעבורו עוגן בעת משבר. הוא נועד לסייע לאנשים לשמור על זהותם האישית במצבי איום על חייהם, לייצר משמעות וליצור תקווה במצב של מצוקה ושל אובדן. לליווי הרוחני שפה ייחודית וכלים ייחודיים, והם מסייעים בחיבור למשאבי הרוח ולכוחות הריפוי הפנימיים של מקבל הליווי. הליווי הרוחני התפתח בארץ במסגרות שונות, המטפלות בעיקר במצבי סוף החיים, מחלה ומשברים (בנטור ורזניצקי, 2009; רזניצקי ובנטור, 2014). בשנים האחרונות הוכנסה השיטה גם למסגרות נוספות (כמו בתי אבות ומרכזי יום) ולטיפול באוכלוסיות נוספות בקהילה, בתור תפיסה וככלי המסייע להתמודדות במצבי טראומה ומשבר, אובדן ושכול ושלבי מעבר במעגל החיים הכולל (זוהר סייקס וקרני, 2013; רוסו-נצר ואלחי, 2016).

בעשור האחרון, ביוזמתה ובתמיכתה של הפדרציה היהודית של ניו יורק, נערך תהליך למידה ופיתוח של תחום הליווי הרוחני בג'וינט ישראל-אשלים (להלן: אשלים) בשותפות עם נציגי ממשלה בכירים ממשרד החינוך, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים (להלן: משרד הרווחה) ומשרדי ממשלה נוספים. בינואר 2012 הוקמה קבוצת עמיתים שמטרתה ללמוד את הנושא ולבחון את הרלוונטיות שלו לפעילותה של אשלים. במהלך שנת 2013 התגבשה קבוצה בין-תחומית ובין-משרדית, שכללה אנשי מקצוע מאשלים וממשרדי ממשלה, אשר בהתאם לאוכלוסיית היעד של אשלים, הניבה כמה "פרה-פיילוטים", שפעלו בשנת 2014/15. פרויקטים אלו התמקדו בנוער בסיכון, במשפחות נפגעות מוות אזרחי פתאומי, בהורים יוצאי אתיופיה שעברו בילדותם את המסע לארץ דרך סודן ובעובדים סוציאליים המטפלים בהורים לילדים עם מוגבלות (רוסו-נצר ואלחי, 2016).

לאחר תהליך הלמידה עם הבכירים ממשרדי הממשלה, הוחלט להרחיב ולפתח את התוכנית במרכזים לאובדן פתאומי ושכול (להלן: מרכזי סיוע). בשנת 2016 החלה לפעול התוכנית "מקום לנש(י)מה" (להלן: התוכנית). מטרתה לסייע באמצעות הכלים של ליווי רוחני לפרטים ולמשפחות אשר חוו אובדן ושכול פתאומי בשל תאונות דרכים, התאבדות או רצח.

אשלים ומשרד הרווחה פנו למכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל כדי שיעריך את התוכנית. ההערכה בוצעה בין השנים 2016-2019.

מטרות המחקר

למחקר המלווה את התוכנית היו ארבע מטרות עיקריות:

1. לבחון את מאפייניהם של מקבלי הליווי הרוחני.
2. ללמוד מה תרומתו של הליווי הרוחני להתמודדות של המשפחות האבלות וליכולת התפקוד הן של המבוגרים והן של הילדים במשפחה.
3. לבחון באיזו מידה הליווי הרוחני השתלב כחלק אינטגרלי בסל המענים במרכזים לאובדן ושכול. כלומר, לבחון כיצד נתפס השירות הן בעיני אנשי המקצוע והן בעיני מקבלי השירות, ומהם הגורמים המעכבים או המעודדים את השימוש בשירות.
4. לבחון את מהימנות שאלון 'מיתרים' להערכת מצב האדם המתמודד עם אובדן פתאומי ושכול (להלן: שאלון 'מיתרים') שפותח על בסיס כלים קיימים על ידי ד"ר אילן שריף מן השירות לרווחת הפרט והמשפחה, במשרד הרווחה וקרמית סלע מעמותת "אנוש".

שיטת המחקר

במסגרת המחקר נעשה שימוש בשיטות מחקר מעורבות (mixed methods model) הכוללות שיטות איכותניות וכמותיות:

1. ראיונות מובנים למחצה עם 66 אנשים: 21 מקבלי ליווי רוחני, 16 מלווים רוחניים, 3 מדריכות מקצועיות ו-26 אנשי מקצוע (כולל עובדות מרכזי הסיוע, הנהלת העמותות המפעילות את המרכזים, נציגי משרד הרווחה וחברי הצוות הביצועי). שני מראיינים רואיינו פעמיים – בתחילת התוכנית ולקראת סיומה. בסך הכול נערכו 68 ראיונות איכותניים, אשר נפרסו לאורך שלוש וחצי שנים (2016-2019), במטרה לבחון את השינויים בהטמעת השירות עם התקדמות התוכנית.
2. הכלי הכמותי – שאלון 'מיתרים' – פותח על ידי חברי צוות הביצוע של התוכנית ד"ר אילן שריף¹ וקרמית סלע², בשיתוף ובסיוע של צוות המחקר. השאלון הורכב מ-18 שאלות סגורות בסולם מ-1 ("מאוד לא טוב") עד 5 ("טוב מאוד") המתייחסות לתפקוד בתחומי החיים השונים כולל עבודה, זוגיות והורות, לצד שאלות הבוחנות את המשך הקשר עם הנפטר, וכן שאלות נוספות הקשורות לתפקוד, ליחסים, להבניית משמעות ולאובדנות. השאלון פותח על בסיס שאלונים קיימים, בין השאר, השאלון הדו-מסלולי של רובין (Rubin, 1999) ושאלון לבדיקת יגון טראומטי (Prigerson et al., 1996). במהלך בחינת המהימנות הפנימית של השאלון, הכלי צומצם ל-13 פריטים, והם חולקו לשני מדדים עיקריים – "מצב בריאות כללית ורגשית" (תשע שאלות) ו"קשר עם הנפטר" (ארבע שאלות). רמת המהימנות הפנימית של הכלי נמצאה גבוהה – אלפא 0.853.

¹ מנהל תחום אובדן ושכול, השירות לרווחת הפרט והמשפחה, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים

² עובדת סוציאלית. בעת כתיבת השאלון ניהלה את "מיתרים צפון", מרכז הסיוע למשפחות שכולות על רקע התאבדות של עמותת "אנוש"; כיום דוקטורנטית באוניברסיטת חיפה ומנהלת תחום חוסן חירום ומחקר בעמותת "אנוש".

כדי לבחון מהי התרומה הייחודית של הליווי הרוחני לאנשים שחוו אובדן ושכול, כל מקבלי הליווי הרוחני וכן מקבלי טיפולים אחרים במרכזים היו אמורים למלא את השאלון בתחילת תהליך הליווי ולקראת סיומו. עם זאת, רק בליווי רוחני פרטני נאספה כמות מספקת של שאלוני הסיום לבחינת תרומתו למקבלי הליווי.

ממצאים

תרומת הליווי הרוחני למקבלי הליווי

הראיונות האישיים עם מקבלי הליווי הרוחני העידו על תרומה רבה של תהליך הליווי, להם אישית ולמשפחתם. מקבלי הליווי הרוחני סיפרו כי במהלך תהליך הליווי קיבלו לגיטימציה מלאה לספר על צורכיהם האישיים ועל חוויית האבל והשכול. עבור רבים מהם שימש המלווה הרוחני כתובת בלעדית ויחידה לשיתוף ולקבלת לגיטימציה לצרכים האישיים שלהם, להבדיל מצורכי בני משפחתם. נוסף לכך, מקבלי הליווי דיווחו על שיפור ניכר בתפקודם בתחומי החיים השונים, כולל לימודים, עבודה, זוגיות והורות. שיפור התנהגותי אישי זה בא לידי ביטוי באווירה הביתית ובתפקוד בני המשפחה האחרים, כגון בני זוג וילדים. שינויי ההתנהגות אצל מקבלי הליווי ובני משפחתם מרשימים בייחוד בשל אופיו של הליווי הרוחני אשר בשונה מטיפולים אחרים, אינו מתיימר להשפיע על האדם ברמה התפקודית-מעשית.

גם ממצאי ההשוואה בין שאלוני התחלה וסיום של שאלון 'מיתרים' מלמדים על שיפור במצב מקבלי הליווי הרוחני הפרטני. בסיום תהליך הליווי הרוחני, נמצא שיפור מובהק בציון הממוצע של מצב אדם (כ-0.5). השיפור נמצא בציון הממוצע על כל 13 הפריטים וכן בציונים שהתקבלו בכל אחד משני המדדים שאליהם חולקו פריטי השאלון.

כאמור, מכיוון שהתקבלו שאלוני סיום בודדים בלבד ממקבלי הטיפולים האחרים, לא ניתן להשוות בין השפעת הליווי הרוחני לבין השינויים הנגרמים מתהליכי טיפול אחרים.

הטמעת הליווי הרוחני במרכזי הסיוע

מטרת מחקר נוספת הייתה לבחון אם וכיצד מוטמע הליווי הרוחני כשירות אינטגרלי במרכזי הסיוע. כדי לבחון את מידת ההטמעה של הליווי הרוחני, נעשתה השוואה בין היבטים אחדים הקשורים לתהליך ההטמעה, כולל תהליך ההפניה לשירות, יחס עובדות המרכזים לליווי הרוחני, קשר שוטף ועוד, כפי שעלו בראיונות האיכותניים שנערכו במהלך שלוש וחצי שנות התוכנית.

מניתוח הראיונות אפשר ללמוד על שינוי היחס של עובדות המרכזים כלפי הליווי הרוחני. אם בתחילת התוכנית יחס זה היה מאופיין בהתנגדות ובאי-אמון, לקראת סיום התוכנית העידו העובדות על תחושה הולכת וגוברת של קבלה ואמון בליווי הרוחני ובמלווים הרוחניים. שינוי זה בא לידי ביטוי, בין השאר, במספר ההפניות לשירות שעלה מ-30 הפניות בשנה וחצי הראשונות, עבור ב-51 במהלך 2018 וכלה ב-117 הפניות בשנת 2019. כמו כן, גם מספר המלווים הרוחניים המועסקים במסגרת התוכנית כמעט הכפיל את עצמו – מ-14 מלווים רוחניים בתחילת התוכנית ל-27 לקראת סיומה. כך, במקום לשמש "פתרון בוטיק" המוצע אך ורק למעטים המוגדרים כבעלי התאמה מיוחדת לקבלת השירות החדש, הפך הליווי הרוחני לאחד השירותים המוצע במרבית המרכזים לרבים מבני המשפחה הפונים לסיוע ותמיכה.

קבלת הליווי הרוחני על ידי העובדות במרכזים וההכרה בו כתחום מקצועי לגיטימי לטיפול באנשים במצב אובדן פתאומי ושכול, התאפשרו באמצעות כמה גורמים. בין הבולטים שבהם נמנים חשיפה בקרב עובדות המרכזים לתחום הליווי הרוחני מחד ולמידה על נושא האובדן הפתאומי בקרב המלווים הרוחניים מאידך, הדרכה מקצועית מוקפדת והדוקה שניתנה למלווים הרוחניים במסגרת התוכנית, תכלול מוצלח של התוכנית ברמה הארצית וכן הבניית מנגנונים להיכרות וקשר אישי בין עובדות המרכזים ובין המלווים הרוחניים.

סיכום והמלצות

ממצאי המחקר מצביעים על תרומה ניכרת של הליווי הרוחני למקבלי הליווי, תרומה הבאה לידי ביטוי לא רק בתחושת הרווחה האישית אלא גם בשינוי התנהגותי אישי ומשפחתי. ממצא זה בולט במיוחד בשל העובדה כי הליווי הרוחני המיועד בראש ובראשונה 'להיות עם האדם באשר הוא שם', אינו שם לו למטרה לגרום לשינוי התנהגותי-תפקודי, כפי שנעשה בטיפולים אחרים. לנוכח ממצאים אלה חשוב להמשיך בהטמעת הליווי הרוחני הניתן על ידי מלווים רוחניים מוסמכים לאוכלוסיות ולתחומי שירות רלוונטיים נוספים, כמו טראומה, אלימות במשפחה, ילדים ונוער בסיכון ועוד.

נוסף על כך, אנשי המקצוע השונים שרואינו במהלך שלוש וחצי שנות התוכנית, העידו על הטמעה הדרגתית של הליווי הרוחני במרכזי הסיוע. הטמעה זו באה לידי ביטוי בתחושת אמון הולכת וגדלה של עובדות המרכזים בליווי הרוחני, המתבטאת הלכה למעשה בגידול רב בהפניות לליווי הרוחני במשך השנים.

יש כמה היבטים הדורשים המשך פיתוח והתייחסות לצורכי ההטמעה המוצלחת של הליווי הרוחני:

- הדרכה מקצועית: כל המלווים הרוחניים הצביעו על הצורך בהמשך ההדרכה המקצועית, לצורכי הייעוץ וכן לשם אוורור התחושות הקשות והמורכבות המתלוות לעיתים לעבודתם.
- ניהול וריכוז תחום הליווי הרוחני: כדי להמשיך בהטמעה מוצלחת של הליווי הרוחני בכל המרכזים, יש צורך בהמשך ניהול וריכוז התחום על ידי גורם ארצי ייעודי לכך.
- המשך חשיפה ולמידה: עובדות מרכזי הסיוע והמלווים הרוחניים ציינו כי יש צורך בהמשך החשיפה לנושא הליווי הרוחני, מחד, ולתחום האובדן הפתאומי והשכול, מאידך.
- הבניית הקשר השוטף עם העובדות הסוציאליות במרכזים: במסגרת התוכנית נוצר קשר ראשוני בינן ובין המלווים הרוחניים. עם זאת, טרם גובש מנגנון ברור לניהול הקשר השוטף ביניהם, כולל העברת עדכונים, דיווח וכו'.
- פריסת התוכנית: עדיין יש הבדלים בין המרכזים והאזורים השונים, מבחינת מידת ההטמעה של הליווי הרוחני, המתבטאת, בין השאר, במספר ההפניות וכן במספר המלווים הרוחניים הזמינים באזור. כמו כן, יש צורך להרחיב את הליווי הרוחני לאוכלוסיות יעד ספציפיות, כולל בדואים, יוצאי בריה"מ לשעבר, יוצאי אתיופיה ועוד. במסגרת התוכנית התקיימו כמה תהליכי ליווי מוצלחים עם בני משפחה מן האוכלוסייה הערבית, אולם עדיין מספר הזקוקים לשירות זה בקרב האוכלוסייה רב.

- קבוצות פסיכו-רוחניות: במסגרת התוכנית התקיימו שלוש קבוצות בלבד בהנחיה משותפת של אשת מקצוע ומלווה רוחנית; קבוצה אחת בלבד הצליחה לסיים את התהליך הקבוצתי בשלמותו. התהליכים הקבוצתיים שהתקיימו מלמדים על חשיבותם של כמה גורמים לצורכי הצלחת הקבוצה, בהם: הקפדה על מספר מינימלי של משתתפים, מחויבות המשתתפים לתהליך הקבוצתי והיכרות טובה בין שני מנחי הקבוצה. בתום המחקר, לאחר למידה מן ההצלחות ומן הכשלונות, ניתן לפתח יותר את הרכיב הקבוצתי אשר טרם מיצה את הפוטנציאל הטמון בו. בנובמבר 2019 נפתחה קבוצה פסיכו-רוחנית חדשה בירושלים. ייתכן שזאת סנונית ראשונה לפתיחת קבוצות חדשות נוספות.
- הטמעת השימוש בשאלון 'מיתרים': לאחר בדיקת מהימנות הכלי, מומלץ להטמיע את השימוש בו בקרב המטפלים השונים כחלק מעבודתם השוטפת עם המשפחות האבלות. לשם כך, יש להבנות ולאפיין מערכת ממוחשבת וכן להמשיך את ההדרכה הניתנת לצוותי הטיפול ולהגביר את מודעותם לחשיבות הערכה ומדידה כחלק מתהליך הטיפול.

דברי תודה

בראש ובראשונה ברצוננו להודות לצוות הביצועי של התוכנית - ד"ר אילן שריף (תחום אובדן ושכול בשירות לרווחת הפרט והמשפחה, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים), איריס סוקולובר-יעקובי ונאוה זוהר-סייקס (ג'וינט ישראל-אשלים), יעלה כהן, בני לייזר ורונה אקרמן (מרכז אלה). המחקר הזה לא יכול היה להתבצע ללא הנכונות לשותפות מלאה של השותפים האלה והעמותות שהפעילו בעבר ומפעילות כיום את התוכנית - מרכז אלה, "בשביל החיים" ואנוש.

אנחנו מודות לכל המרואיינים שהתראיינו במסגרת המחקר - מקבלי הליווי, מלווים רוחניים ומדריכות מקצועיות, מפקחות, עובדי מרכזי הסיוע ואנשי מקצוע אחרים.

תודתנו המיוחדת נתונה למנהלת התוכנית רונה אקרמן על היותה כתובת בלתי נלאית לכל פנייה, שאלה או בקשה שלנו, שתמיד קיבלו מענה מסביר פנים ויעיל ביותר.

תוכן עניינים

1	1. רקע
1	1.1 אובדן פתאומי ו"אבל מורכב"
3	1.2 הקמת מרכזי סיוע לבני משפחה המתמודדים עם אובדן פתאומי ושכול
4	1.3 ליווי רוחני
6	2. המחקר המלווה
6	2.1 מטרות המחקר
7	2.2 שיטת המחקר
16	3. ממצאים
16	3.1 מאפייני אוכלוסיית המחקר
22	3.2 תהליך הליווי
28	3.3 תרומת הליווי הרוחני
32	3.4 הטמעת הליווי הרוחני במרכזי הסיוע: מהתנגדות לקבלה
36	4. סיכום והמלצות
36	4.1 מאפייני אוכלוסיית היעד
36	4.2 תרומת השירות לפי תפיסת אוכלוסיית היעד
37	4.3 הטמעה מערכתית
38	4.4 שאלון 'מיתרים' להערכת מצב האדם לאחר אובדן פתאומי
40	מקורות
44	נספחים
44	נספח 1: שאלון 'מיתרים' להערכת מצב האדם המתמודד עם אובדן פתאומי ושכול
47	נספח 2: הצעות לשינויים בניסוח השאלות ה'בעייתיות' בשאלון 'מיתרים'

רשימת לוחות

- 9 לוח 1 : מפת הראיונות לפי קבוצות מרואיינים ושלב בתוכנית
- 10 לוח 2: מתאמי פירסון (Pearson correlation) בין חמשת פריטי השאלון המורידים את המהימנות הפנימית של
- 11 השאלון ובין השאלות האחרות בשאלון
- 12 לוח 3: ניתוח גורמים – מצב האבל של בן משפחה לאחר אובדן פתאומי
- 13 לוח 4: שאלוני התחלה וסיום לפי סוג הליווי הרוחני/ הטיפולי האחר
- 13 לוח 5: הסיבות העיקריות של מקבלי הליווי הרוחני לאי-מילוי שאלוני הסיום
- 16 לוח 6: התפלגות מקבלי הליווי הרוחני לפי משתני רקע
- 17 לוח 7: התפלגות מקבלי הליווי הרוחני לפי משתני רקע הקשורים לאובדן
- 18 לוח 8: הציון הממוצע בשאלון 'מיתרים' של מקבלי הליווי הרוחני, לפי יחס קרבה לנפטר, זמן מאז האובדן
- 18 ונסיבות פטירה
- 25 לוח 9: תהליכים של ליווי רוחני, לפי שנות התוכנית
- 30 לוח 10: תרומת הליווי הרוחני הפרטני – השוואה בין שאלוני ההתחלה והסיום